

Değerler Eğitiminde Drama Yönteminin Uygulanmasına İlişkin Nitel Bir Çözümleme

A Qualitative Analysis on the Application of Drama Method in Values Education

Hasan Basri MEMDUHOĞLU*

Tuba YÜCE**

Öz

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin değerlerin kazandırılmasında drama yönteminin önemine ilişkin görüşlerini belirlemek ve değerler eğitiminde drama yöntemini kullanma düzeylerini ortaya koymaktır. Nitel araştırma durum çalışması olarak desenlenen araştırma, Van'ın Erciş ilçesinde ilkokula bağlı anasınıfı ve bağımsız anaokullarında görev yapan 14 okul öncesi öğretmeni ile yürütülmüştür. Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmış ve veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırma; okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitiminde drama yöntemine sıklıkla yer verdikleri, öğretmenlerin drama yöntemini okul öncesi dönem çocukları için faydalı buldukları ve bu nedenle değerler gibi soyut kavramların somutlaştırılmasında drama yöntemini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, değerler, değerler eğitimi, drama.

Abstract

The purpose of this study is to determine the opinions of the pre-school teachers about the importance of the drama method in gaining the values and to reveal the levels of using the drama method in the value education., The study, which was designed as a qualitative research case study, was conducted with 14 preschool teachers working in kindergarten and independent kindergartens in Erciş district of Van. In the study, interview technique was used from the qualitative data collection methods and the data were collected by semi-structured interview form. The data were analyzed by content analysis method. In the study, the findings showed that pre-school teachers frequently used drama method in value education, teachers found drama method useful for pre-school children and drama method was used to concretize abstract concepts such as values.

Keywords: Pre-school education, values, values education, drama.

* Prof. Dr., Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Siirt, E-posta: hasanmemduhoglu@gmail.com

** Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van, E-posta: demirtuba90@gmail.com

Summary

Introduction

Education that includes cultural transfer requires people to be equipped in terms of knowledge as well as to possess good character. A great responsibility falls on the education system in order to educate individuals to be aware of their responsibilities, cultured, committed to their values, and conscious. In addition to academic knowledge, teaching, transferring, and internalizing values that have been inherited from the past to younger generations are aims through education. Values education, which has been emphasized in the Turkish education system in recent years, aims in particular to develop moral sensitivity and internalize values in individuals.

In order to achieve educational goals and produce desired behaviors in children, using appropriate education techniques is necessary. In terms of providing multidimensional learning, drama is seen to be a useful educational technique for preschool education as well as other levels of education. Drama itself is even an activity in the preschool education program, and is accepted as an important method for learning (Woolland, 1993) due to students being able to access the product of learning in drama's learning process by establishing their own bridges of meaning (McCaslin, 1981) and possibly becoming the owner of the learning process (McCaslin, 1981) (Bolton, 1992; as cited in Akar Vural & Somers, 2012, p. 11).

In preschool, which is the first step of school life where all developmental areas are supported and personality is shaped as a whole, providing social values besides academic skills is of great importance for developing children's positive personality. Play, being one of the most basic movements of children in this period, is a method where children both have fun and learn and forms the basis of preschool education. Because of its playful character, drama is seen as an educational tool suitable for developing children's characteristics in this period. The drama method can be an effective tool for teaching abstract concepts such as values. When examining the literature, not enough studies are found on values education in preschool education. In particular, no study on the use of drama in values education is found in the literature.

This study aims to determine preschool teachers' views on the importance of the drama method in gaining values and to reveal the usage levels for the drama method in values education.

Method

This research, being a case study, has been conducted using the qualitative method. The study's data have been collected using the interview technique. The study group consists of 14 preschool teachers working in non-affiliated kindergartens and public kindergartens in primary schools in Van's Erciş district. The study applies the semi-structured interview technique. The interviews attempted to gather in-depth and multi-dimensional information from the participants about the use of drama in values education. The semi-structured interview form, developed based on literature, received expert opinions, and its final form was obtained. The interview form includes

five questions about whether teachers had processed values education; what activities they presented; how often they have used drama in their practices; and the importance, effectiveness, and superiority of the drama method in values education. Content analysis has been used to analyze the research data.

Findings, Conclusions, and Suggestions

According to the research findings, pre-school teachers are seen to present values education through Turkish activities. Most participants stated using drama activities and practices twice a week; they use drama to create concrete experiences in teaching abstract concepts and behaviors. When considering the teachers' opinions on the importance of drama, pre-school education is not seen important because of its important role in developing children's self-expression skills and supporting their creativity but for the importance it provides children in learning by experiencing and gaining the desired outcomes from activities. Although some teachers stated finding themselves sufficient in terms of information and applications regarding drama, most teachers reported feeling inadequate. The vast majority of teachers defined drama's superiority as the ability to develop empathy. In addition, internalization; multidimensional learning; developing positive self-perception and self-expression; developing imagination and problem-solving skills; raising awareness; and gaining sensitivity, socialization, and responsibility have been stated as drama's advantages.

When examining teachers' views on the effectiveness of drama in values education, the use of the drama method is actually more appropriate to children's levels and enables them to realize lasting learning through active living because it contains abstract concepts and provides enjoyable learning by having children actively participate. It is particularly more effective than other activities because it helps children express themselves and supports their social development and self-confidence. In summary, using the drama method in values education has been concluded to be a very effective method. Teachers are seen use the drama method in values education in this context.

The results obtained in the research on the usage of the drama method in values education (Stewig, 1984; Köksal & Tükel, 2016; Akinoğlu & Akbaş, 2010; Aydın, 2010; Gürol, 2003; Kaya, Günay, & Aydın, 2016) have determined that teachers' opinions resemble other research findings on the difficulties experienced in values education (Ogelman & Sarıkaya, 2015).

In order to determine preschool teachers' opinions about drama-method usage in values education, the following suggestions have been developed as a result of the study:

- Drama is a useful activity for preschool children. Considering the features that drama brings children, teachers should consider giving more room to drama activities in daily plans.
- Teachers should focus on planning drama activities.

- Sample drama plans should be developed to help preschool teachers in drama.
- Teachers should be trained in planning and implementing drama.
- Journals and books with drama activities and lesson plans should be prepared.
- Values education has been deemed necessary to implement. Values education implementation plans and ancillary resources should be prepared.
- Research can be conducted on how to implement values education and apply the processes of drama activities in preschool.

Giriş

Olumlu davranış değiştirme süreci olan eğitimin birey ve toplum açısından en önemli amaçlarından biri, öncekilerin bilgi ve birikimlerini sonrakilere aktarmaktır. Kültür aktarımının yapıldığı eğitim, kişilerin bilgi yönünden donanımlı olmasını istediği gibi, iyi bir karaktere de sahip olmasını ister. Sorumluluklarını bilen, kültürlü, değerlerine bağlı, bilinçli bireylerin yetişmesi için eğitim sisteminin görevi büyüktür. Akademik bilginin yanında, geçmişten miras kalan değerlerimizin aktarılması, eğitim sisteminde yer verilerek öğretilmesi son derece önemli görülmektedir. Eğitim sisteminde son yıllarda yerini alan değerler eğitimi, bireylerde özellikle ahlaki yönden duyarlılık geliştirmeyi ve değerleri içselleştirmeyi amaçlamaktadır.

Kelime anlamı; bir şeyin önemini, gerekliliğini belirlemeye yarayan soyut ölçü olan değeri; Kluckhohn (1951), bir bireyin veya grubun özelliğini gizli veya açık olarak ortaya koyan, eylemin biçim, araç ve amaçları arasından tercih yapmayı etkileyen kavram; Aydın (2012), insanların hayatına kılavuzluk eden hedef, ideal davranış biçimlerine yönelik inanç olarak tanımlamıştır. Toplumsal ve insani değerler insan yaşamının en önemli yanını oluşturmaktadır. Sevgi, saygı, dostluk, yardımlaşma, adalet, sorumluluk, temizlik, doğruluk, nezaket, cesaret gibi değerler önem verilen toplumsal değerlerdendir. Maslow (1996), değerlerden yoksun oluşu; köksüzlük, boşluk, umutsuzluk, inanılacak ve uğruna adanılacak şeylerin eksikliği olarak ifade etmiştir. Bu eksikliğin yaşanmaması için, kişilerde doğum öncesinde başlayan ve hayat boyu devam eden eğitim sürecinde bu değerlerin öğrenilmesi, içselleştirilmesi ve yaşanması önemli bir gereklilik olarak görülmektedir. Öğretilen ve sonradan öğrenilebilen olgu olan değerlerin temeli erken çocukluk döneminde atılmaya başlar (Ogelman ve Sarıkaya, 2015). İlk olarak ailede başlayan değerler eğitimi toplumda ve eğitim kurumlarında devam eder. Eğitimin vazgeçilmez kurumu olan okullar, bireyleri bir bütün olarak ele almakta ve insanı insan yapan özellikleri kazandırma konusunda çaba göstermektedir.

Ülkemizde değerler eğitimi uygulamaları, 1995'te Birleşmiş Milletlerin 50. Yıldönümü kutlamaları için hazırlanan "Yaşayan Değerler Eğitim Programı (YDEP)" adlı uluslararası projeye dayanmaktadır (İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü, 2012). Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 2010 yılında valiliklere ve tüm ilk ve orta dereceli okullara değerler eğitimine yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ile ilgili bir genelge (MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2010) göndermiştir. Değerler eğitimi uygulamaları, eğitim-öğretim yılının tümüne

yayılan, belirli bir süre ile sınırlandırılmayan ve birbirini tamamlayan Okul İçi Etkinlikler, Sınıf İçi Etkinlikler ve Aileye Yönelik Etkinlikler olarak üç boyutta geliştirilmiş etkinlikleri içermektedir (Cihan, 2014).

Okul hayatının ilk basamağı olan, tüm gelişim alanlarının desteklediği ve kişiliğin yoğun ve bir bütün olarak şekillendiği dönem olan okul öncesi dönemde, akademik becerilerin yanında toplumsal değerlerin verilmesi çocukta olumlu kişilik gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu dönemdeki çocukların en temel hareketlerinden olan oyun, çocuğun hem eğlendiği hem de öğrendiği yöntem olup, okul öncesi eğitimin temelini oluşturmaktadır. Kavramların ve değerlerin oyunlaştırılarak ve somut halde verilmesi esasına dayanan okul öncesi eğitimde oyunsu özelliğinden dolayı drama, bu dönemdeki çocukların gelişim özelliklerine uygun bir eğitim aracı olarak görülmektedir (Bulut-Pedük ve Erdoğan, 2011).

Çocukların hissederek, görerek, yaparak-yaşayarak öğrendikleri ve yaşantılarına aktardıkları deneyimler, hayatlarının diğer dönemlerinde karşılaşılabilecekleri pek çok probleme daha hızlı çözüm üretme becerilerini geliştirmeyi sağlar. Çocuklar olgunlaştıkça, kavram bilgileri daha karmaşık hale gelir. Bu nedenle öğrenme tecrübenin devamlı bir dönüşümüdür. Eğitimde drama da çocukların aktif olarak tecrübeyle yoğrulmuş olmasını sağlamaktadır. Genel olarak eğitimde drama çalışmaları, toplumsallaşmaya ve öğrenme süreçlerine yönelik olmasının yanı sıra yaratıcılığının ve estetik eğitimin de bir parçası olup; hareket, konuşma, taklit gibi unsurlardan yararlanarak doğa ve toplum olaylarının hayali bir ortam içinde canlandırılması etkinliklerini içermektedir (Selimhocaoğlu, 2004).

Eğitimin hedeflerini gerçekleştirmek ve çocuklarda istendik davranışlar meydana getirmek için uygun eğitim tekniklerinden yararlanmak gerekmektedir. Drama, çok boyutlu öğrenmeyi sağlama açısından diğer eğitim kademelerinde olduğu gibi, okul öncesi eğitim için de faydalı bir eğitim tekniği olarak görülmektedir. Hatta drama, okul öncesi eğitim programında başlı başına bir etkinliktir. Drama, öğrenme için önemli bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Woolland, 2014). Çünkü dramada öğrenme sürecinde öğrenci kendi anlam köprülerini kurarak öğrenme ürününe kendisi ulaşabildiğinden, öğrenme sürecinin sahibi olabilmektedir (McCaslin, 1981).

Okul öncesi dönemde geniş yer tutan drama uygulamaları çocukları birçok yönden geliştirmekte, duygu ve düşüncelerini, isteklerini, tutumlarını, alışkanlıklarını, bilgilerini ve değerlerini göz önüne sererek, hayal güçlerini kullanarak, gözlemleyerek, birbirleriyle etkileşerek ve bir şeyleri paylaşarak öğrenmelerini sağlar. Bu şekilde çocukların yaparak ve yaşayarak öğrendikleri bilgiler daha kalıcı olmakta ve hayata daha kolay aktarılabilir. Heathcote (2008), dramanın asıl cevherinin topluluk halinde yapılmasında olduğuna inanır. Çocukların aktif olduğu bu süreçte grup içindeki arkadaşlarıyla etkileşime girmeleri, onların cesaretlenmelerini, daha çok özgüven duymalarını (Ulutaş, 2011), farklılıklarını toplumsal bir ifadeyle bir araya getirmelerini ve birleştirmelerini sağlar. Çocuklar grup içinde diğerleriyle nerelerde farklı olduklarını, hangi konularda benzer olduklarını görürler ve bu yolla da ait olma duygusu kazanırlar (Adıgüzel, 2013: 192).

Dramanın Türkiye’de yaygınlaşması için büyük uğraş veren San (1996) dramayı, doğaçlama ve rol oynama gibi tiyatro ve drama tekniklerinden yararlanılarak, bir grup çalışması içinde katılımcıların bir yaşantıyı, olayı, fikri, eğitim ünitesini, soyut bir kavramı, davranışı eski bilişsel örüntülerinin yeniden düzenlenmesi yoluyla ve gözlem, deneyim, duyu ve yaşantıların gözden geçirildiği oyunsu süreçlerde anlamlandırılması, canlandırılması şeklinde ifade eder (Akyol, 2003). Bu değerlendirmeden yola çıkarak değerler gibi soyut kavramlar içeren konuların öğretiminde drama yöntemi etkili bir öğretim aracı olabilir. Literatür incelendiğinde okul öncesi eğitimde değerler eğitimi konusunda yeterli çalışma bulunmadığı görülmüştür. Özellikle değerler eğitiminde drama yönteminin kullanılması ile ilgili çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu bağlamda bu çalışma, değerler eğitiminde drama yönteminin kullanılması durumunu araştırmak amacıyla yapılmıştır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, örgün eğitimin ilk basamağı sayılan okul öncesi dönem eğitimcilerinden okul öncesi öğretmenlerinin son yıllarda programda yer alan değerler eğitimi etkinliklerinde drama yöntemini kullanma durumunu belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda çalışmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Okul öncesi öğretmenleri, değerler eğitimi kapsamındaki değerleri öğrencilere en çok hangi etkinliklerle sunmaktadır?
2. Değerlerin öğretiminde drama yöntemi hangi sıklıkta kullanılmaktadır?
3. Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitiminde drama yönteminin etkililiği hakkındaki görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Fraenkel ve Wallen (2006) nitel araştırmaları, psikolojik ölçümler ve sosyal olaylarla ilgili derinlemesine bilgi sağlayan, ilişkilerin, etkinliklerin, durumların ya da materyallerin niteliğinin incelendiği araştırmalar olarak tanımlamışlardır (Akt. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009: 248). Araştırma deseni olarak “durum çalışması” deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, bir olayı meydana getiren ayrıntıları tanımlamak ve görmek, olası açıklamaları geliştirmek ve değerlendirmek amacıyla kullanılır (Gall, Borg ve Gall, 1996, akt. Büyüköztürk vd., 2009: 267).

Çalışma Grubu

Araştırmanın verileri farklı okullarda çalışan okul öncesi öğretmenlerinden oluşan çalışma grubu ile görüşmeler yapılarak elde edilmiştir. Çalışma grubunu; Van’ın Erciş ilçesinde bağımsız anaokullarında ve ilkokula bağlı anasınıflarında görev yapan okul öncesi öğretmenlerinden toplam 14 kişi oluşturmaktadır. Katılımcı öğretmenlere ilişkin kişisel bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1*Katılımcı Öğretmenlere İlişkin Bilgiler*

Değişken	Kategori	F	Kod
Cinsiyet	Kadın 11	11	K1,K3,K4,K5,K6,K7,K10,K11,12,K13,K14
	Erkek	3	K2,K8,K9
Okul türü	Anasınıfı	8	K1,K2,K3,K4,K5,K6,K7,K8
	Ana okulu	6	K9,K10,K11,K12,K13,K14

Tablo 1’de görüldüğü üzere katılımcı öğretmenlerden on biri kadın, üçü erkektir. Altı öğretmen bağımsız anaokulunda, sekiz öğretmen de anasınıfında görev yapmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin hizmet süreleri ise şu şekildedir; öğretmenlerden dördü 1, dördü 2, beşi 4, biri 6 yıllık hizmet süresine sahiptir.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Görüşme yoluyla katılımcılardan değerler eğitiminde drama kullanma durumlarına ilişkin derinlemesine ve çok boyutlu bilgiler toplanmaya çalışılmıştır. Literatüre dayalı geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu uzman görüşü alınarak son şeklini almıştır. Görüşme formunda öğretmenlerin değerler eğitimini işleyip işlemediği, işleniyorsa hangi etkinliklerle sundukları, uygulamalarında dramayı hangi sıklıkla kullandıkları, drama yönteminin değerler eğitimindeki önemi, etkililiği ve üstünlükleri ile ilgili konuları içeren beş soruya yer verilmiştir. Bir görüşme yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür. Yüz yüze yapılan görüşmelerde araştırmacı tarafından görüşülen kişinin söyledikleri not alınmıştır.

Araştırma verilerinin çözümlemesinde, nitel araştırmalarda kullanılan analiz yöntemlerinden ‘içerik analizi’ kullanılmıştır. İçerik analizi, nitel verilerin kategorileştirilerek nicel hale getirilmesini sağlayarak, tema da denilen kategoriler arasındaki ilişkileri görmemizi sağlar (Seidman, 2005: 125). Kategorileştirme, toplanan verilerin kilit yerleri ile sistemli hale getirerek araştırmanın amacına hızlı bir şekilde ulaşmasını sağlamaktadır (Merriam, 1998: 160). Özellikle sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan tekniklerden biri olan içerik analizinin aşamaları vardır:

“Öncelikle araştırmanın özel amaçları belirlenir, önemli kavramların, terimlerin tanımları yapılır, analiz birimleri belirlenir, analiz edilecek olan birim bir kelime, cümle, ifade ya da resim olabilir, analiz edilecek olan verilerin yerleri belirlenir ve toplanır, mantıksal bir yapı geliştirilir ve örneklem planı yapılır, uygun kategoriler belirlenir, bu kategorilere uygun temalar yazılır, kodlama yapılırken açık içerik ya da gizli içerik kullanılır, son olarak veriler sayısallaştırılır, birimlerin sıklığının belirlenmesinde sayılar kullanılır. İçerik analizi sonucu elde edilen verilerin yorumlanmasında genellikle frekans ve yüzde kullanılır” (Büyüköztürk vd., 2009: 264-267).

Çalışmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Çalışmanın geçerliği için görüşme sorularına ilişkin eğitim bilimleri ve araştırma yöntem teknikleri alanında uzman 2'si profesör 3'ü doçent toplam 5 öğretim üyesinin görüşleri alınmıştır. Uzmanlardan görüş birliği alındıktan sonra güvenilirlik için katılımcıların görüşleri arasında tutarlılığa bakılmış, ayrıca düz metin halinde yazıya geçirildikten sonra ana ve alt kategorilerde kodlanarak frekansları hesaplanan görüşme verileri için farklı araştırmacılar tarafından teyit incelemesi yapılmıştır. Bunların yanı sıra elde edilen veriler ve kategoriler literatür ile ilişkilendirilerek incelenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular ana ve alt kategorilerle birlikte verilmiştir. Katılımcıların görüşleri isim verilmeden kodlanarak (Katılımcı: K harfiyle) her kodun yanına bir numara verilmiştir.

Değerler Eğitimine İlişkin Bulgular

Bu kategoride katılımcılara değerler eğitimindeki tüm değerleri işleyip işlemedikleri, değerleri hangi etkinliklerle sundukları ile ilgili sorular sorulmuş ve elde edilen bulgular alt kategori başlığı altında verilmiştir.

Değerler eğitiminin sunulduğu etkinlikler. Bu alt kategori doğrultusunda katılımcılara öncelikle “Programdaki değerler eğitimi kapsamındaki tüm değerleri işliyor musunuz?” sorusu sorulmuş ve tüm katılımcılardan “evet” cevabı alındıktan sonra “Değerler eğitimi kapsamındaki değerleri hangi etkinliklerle sunuyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri tablollaştırılarak frekansları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2*Değerlerin Verildiği Etkinliklere İlişkin Frekans Tablosu*

Etkinlikler	F	Kod
Türkçe	6	K10, K12, K6, K5, K4, K1
Oyun-Drama	5	K10, K8, K13, K5, K1
Sanat	4	K6, K4, K2, K1
Müzik	2	K6, K1
Fen	1	K4

Tablo 2’ye bakıldığında, çoğu katılımcının değerleri Türkçe dil etkinlikleri (6) ve oyun-drama etkinlikleriyle (5) sundukları görülmektedir. Bunun yanında sanat (4), müzik (2) ve fen (1) etkinlikleri öğretmenlerin değerlerin öğretiminde tercih ettikleri diğer etkinlikler olarak ortaya çıkmıştır.

Drama Yöntemine İlişkin Bulgular

Bu kategoride katılımcılara uygulamalarında drama yöntemini kullanıp kullanmadıkları, kullanıyorlarsa hangi sıklıkla kullandıkları, dramayı en çok hangi etkinliklerde kullandıkları, dramanın önemi, gerekliliği ve drama yeterlilik algısı konularına ilişkin görüşleri sorulmuş ve elde edilen veriler bu alt kategoriler altında sunulmuştur.

Uygulamalarda drama yönteminin kullanım sıklığı. Bu alt kategori doğrultusunda katılımcılara “Uygulamalarınızda dramayı kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tümü uygulamalarında drama yöntemini kullandıklarını belirtmiştir. Öğretmenlerin dramayı kullanma sıklığı değişiklik göstermektedir. Katılımcıların bir kısmı dramayı haftada bir veya iki defa kullandığını (K3, K4, K5, K8, K9, K10); bir kısmı ayda bir veya iki defa kullandığını (K1, K6, K12) belirtmiştir. Bir öğretmen (K1), “*Genelde çocukların katılım ve istek durumlarına göre hareket ediyorum. Çocukların istekli ve aktif oldukları zamanı seçiyorum. Ayda en az iki kez drama uygulamaları ve etkinlikleri yapıyoruz*” şeklinde ifade etmiştir.

Drama yönteminin kullanıldığı etkinlikler. Bu alt kategori doğrultusunda katılımcılara “Okul öncesi eğitimde dramayı daha çok hangi etkinliklerde kullanıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Analiz sonuçlarına bakıldığında öğretmenlerin dramayı daha çok Türkçe (5) etkinliğinde kullandığı görülmektedir. Sanat (4), oyun (3), müzik (2) ve fen (1) etkinlikleri de drama yönteminin tercih edildiği etkinliklerdendir. Öğretmenlerden biri (K12), “*Çocuklar için soyut kalabileceğini düşündüğüm kavramları verirken, somut yaşantılar oluşturmalarını istediğimde dramayı daha sık kullanıyorum*” şeklinde ifade ederken diğer bir öğretmen (K1), “*Dramayı davranış öğretiminde, matematik etkinliklerinde kavramların somutlaştırılması için kullanıyorum*” şeklinde belirtmiştir.

Okul öncesi eğitimde dramanın önemi. Bu alt kategori kapsamında katılımcılara “Sizce dramanın okul öncesi eğitimindeki önemi nedir? sorusu yöneltilmiştir. Çocuğun okulla ilk kez tanıştığı ve ailesinden ayrılarak hayata karıştığı bu dönemde bazı becerileri geliştirebilmesi için drama uygulamalarının uygun bir etkinlik olduğu ifade edilmiştir (K1). Genel olarak bu konudaki öğretmen görüşlerine bakıldığında drama, çocuğun kendini ifade etme becerisinin geliştirilmesinde ve yaratıcılığının desteklenmesinde önemli bir paya sahip olduğu, çocukların etkinliklerde verilmek istenen kazanımları içselleştirerek ve olayın içinde yer alarak, yaparak yaşayarak öğrenmesi açısından önem arz ettiği, kalıcı öğrenmeler sağladığı için okul öncesi eğitimin olmazsa olmazı olarak görülmektedir (K4, K6,K7,K10). Okul öncesi dönemde çocukların oyun ile öğrendiği ve dramanın da işlevsel eğitici bir oyun olduğu, drama ile çocukların iç dünyalarını öğrenme olanağı bulduklarını, ayrıca dramanın empati kurmayı sağladığını belirtmişlerdir (K9, K12, K14).

Yeterlilik algısı. Bu alt kategori doğrultusunda katılımcılara “siz ya da çevrenizdeki öğretmenler dramayı yeterince kullandığınıza inanıyor musunuz? Yeterince kullanılmadığını düşünüyorsanız bunun başlıca nedenleri nelerdir?” soruları sorulmuştur. Drama konusunda bir kısım öğretmen kendini yeterli bulduğunu söylese de öğretmenlerin çoğu kendilerini bu konuda yeterli görmediklerini ifade etmişlerdir. Bunun nedenlerini ise, öğretmenlerin bilgi

sahibi olmamaları (K6), uğraşmak istememeleri (K3), çocukların gelişim özellikleri, hazır bulunuşluk seviyelerinin düşüklüğü (K1), öğretmenlerin drama eğitimi konusunda yeterli olması için imkanların sunulmaması (K14) olarak belirtilmiştir. Bir öğretmen yetersizliğin sebebinin şu sözlerle ifade etmiştir: “Günlük eğitim akışında öğretmenler çocukların günlük ihtiyaçları ile uğraşırken bazen planı kaçırabilmekte ve uygulayamamaktadır. Ayrıca okul öncesi öğretmenleri adaylarının drama konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, üniversitedeki ders sayılarının da yetersiz olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden okul öncesi öğretmenleri yetiştirilirken drama eğitimine daha çok önem verilmeli ve farklı uygulamalar yaptırılmalıdır” (K13).

Değerler Eğitiminde Drama Yönteminin Kullanılmasına İlişkin Bulgular

Bu kategoride katılımcılara değerler eğitiminde drama yöntemini kullanıp kullanmadıkları sorularak, değerler eğitiminde dramanın etkililiği ve diğer yöntemlere göre üstünlükleri konusunda görüşleri alınmıştır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu değerler eğitiminde drama yöntemini kullandıklarını belirtmişlerdir. Dramanın etkililiği ve diğer etkinliklere göre üstünlüğü konusundaki görüşler alt boyutta verilmiştir.

Değerler eğitiminde dramanın etkililiği. Bu alt kategori doğrultusunda katılımcılara “Değerler eğitiminde drama yönteminin etkililiği ve diğer yöntemlere göre üstünlükleri konusundaki görüşlerinizi belirtiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar doğrultusunda temalar tablolaştırılarak frekansları verilmiştir.

Tablo 3

Dramanın Üstünlüklerine İlişkin Temalara Ait Frekans Tablosu

Temalar	F	Kod
Farkındalık yaratma	2	K5, K14
İçselleştirme	4	K8, K6, K14, K3
Problem çözme becerisi	3	K12, K13, K7
Çok boyutlu öğrenme	4	K8, K4, K11, K6
Empati kurma	10	K9, K2, K6, K12, K13, K14, K7, K11, K4, K3
Duyarlılık kazanma	2	K5, K2
Kendini ifade edebilme	3	K7, K9, K8
Sosyalleşme	2	K10, K1
Hayal gücünü geliştirme	3	K3, K6, K11
Olumlu benlik algısı	3	K1, K5, K9
Sorumluluk	1	K3

Tablo 3’te öğretmenlerin verdiği cevaplar doğrultusunda, dramanın diğer etkinliklere göre üstün yönleri ve frekansları verilmiştir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu dramanın üstünlüğünü empati kurma becerisini (10) geliştirmesi olarak tanımlamıştır. Bunun yanında, öğretmenlerin verdikleri yanıtlara göre içselleştirme (4), çok boyutlu öğrenme (4), olumlu benlik algısı geliştirme (3), kendini ifade edebilme (3), hayal gücünü geliştirme (3), problem çözme becerisi (3), farkındalık yaratma (2), duyarlılık kazanma (2), sosyalleşme (2), sorumluluk (1) dramanın üstünlükleri olarak belirtilmiştir.

Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri incelendiğinde, değerler eğitiminin soyut kavramlar içerdiğinden diğer yöntemlere nazaran drama yöntemiyle verilmesi çocukların seviyesine uygun olması ve çocukların yaparak yaşayarak daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmeleri (K4), çocukların aktif katılımını sağlayarak birebir içinde yer aldığı için keyif alarak öğrenmesini sağlaması (K1), değerlerin çocuklar tarafından içselleştirilmesi ve daha hızlı öğrenmeler sağlaması (K2), çocuğun bilhassa kendisini ifade etmesi konusunda yardımcı olarak, çocuğun sosyal yönden gelişmesi ve özgüveninin oluşması (K10) açısından diğer etkinliklerden daha etkili olduğu ifade edilmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitiminde drama yöntemini kullanma durumu ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada elde edilen veriler alt başlıklar şeklinde yorumlanarak tartışılmıştır.

Değerlerin işlenişi. Katılımcılar çocukların sorumluluk sahibi, kendine güvenen, hoşgörülü, duyarlı birer birey olmaları açısından eğitim programında değerlere yer verilmesinin büyük önem taşıdığı görüşünü bildirmişlerdir. Benzer şekilde öğretmenlerin değer kavramına yükledikleri anlamlara ilişkin yapılan bir çalışmada öğretmenler, değerleri insanın sahip olacağı üstün nitelikler olarak görmekte, değerler eğitiminin bireylerin karakter gelişiminde, bireyin topluma uyumunda, toplumsal birliğin ve refahın güçlenmesinde önemli etkisi olduğunu belirtmişlerdi (Balcı ve Yanpar Yelken, 2010).

Çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin soyut kavramlar içeren değerler eğitimi somutlaştırma adına daha çok hikaye anlatma, drama, oyun, resim çalışmalarını kullandıkları görülmüştür. Köksal ve Tükel'in (2016) araştırmalarında da öğretmenlerin değerlerin öğretiminde drama yöntemini sıklıkla kullandıkları; bunun yanında rol model olma, gezi gözlem, örnek olay inceleme, görsel materyallerle anlatım, müzikle öğretim, gösterim yöntemi, kukla ile öğrenme, oyun, pekiştirici kullanma, beyin fırtınası gibi değişik yöntemlere başvurdukları ortaya konmuştur. İnsanı insan yapan değerleri kazanmada okul öncesi eğitimin çok önemli olduğunu söyleyen Aydın (2010), çocukların sosyal becerilerini geliştirmek için evde ve ev dışında kullanılacak çeşitli yöntem ve etkinliklerin (değerlerin evde aile bireyleri tarafından oyunların içinde aktarılması, çocuklarla birlikte tarihî mekânların ve önemli şahsiyetlerin yaşadığı yerlerin ziyaret edilmesi vb.) küçük yaşlarda öğrenilen değerlerin alışkanlık haline gelmesi ve okulda öğrenilen değerlerin pekişmesi adına büyük önem taşıdığını belirtmiştir.

Çalışmada öğretmenlerin değerler eğitiminde yaşadıkları zorluklara bakıldığında, Ogelman ve Sarıkaya'nın (2015) araştırma bulgularıyla benzerlik görülmüştür. Öğretmenlerin yaşadıkları başlıca zorluklar; çocukların gelişim düzeylerine bağlı sorunlar, ailelerden yeterli destek görmeme, konuya ilişkin program, materyal ve etkinlik eksiklikleri, öğretmenlerin bilgi ve mesleki yeterlik eksikliği, zaman yetersizliği şeklinde belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada okul öncesi eğitim programında değerler eğitime yer verilmesinin, materyal sağlanmasının, konuyla ilgili bir plan ve etkinlik kaynağının geliştirilmesinin, öğretmenlere konuya ilişkin eğitim verilmesinin ve ailelere konu ile ilgili bilgilendirerek onlarla işbirliği yapmanın gerekliliği ifade edilmiştir.

Drama uygulamaları. Genç (2003) çalışmasında, eğitimde drama uygulamalarının öğrenciyi yapan, uygulayan ve sorgulayan konuma getirerek, beklenenin dışındakini keşfetme olanağı verdiğini ifade etmiş, aynı zamanda eğitimde dramanın alımlanması ve uygulanması ile yaşam bulacağını belirtmiştir. Öğretmenler dramayı oyunsu özelliğinden dolayı okul öncesi dönem çocukları için uygun öğretim aracı olarak gördüklerini ve dramanın çocukların yaparak-yaşayarak öğrenmelerine fırsat verdiğini belirtmiştir. Katılımcıların dramaya en fazla Türkçe etkinliğinde yer vermeleri, dramanın daha çok canlandırma aşamasını kullandıklarını göstermektedir. Piaget'e göre taklit uyumun, uyumda bilgiyi özümlemenin devamıdır. Drama ile öğrenme eylemi paralel gider. Fiziksel, mantıksal ve sosyal bilgi için harekete ihtiyaç duyulur (Uzgören, 2011: 36). Yapılan çalışmalar, drama etkinliklerinin çocukların sosyal becerisini geliştirerek insanlarla etkileşimini olumlu yönde geliştirdiğini (Eti, 2010), öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmede son derece etkili olduğunu (Bayrakçı, 2007), eleştirel düşünme becerisini sağlayarak kalıcı öğrenmeler gerçekleştirdiğini (Yaşar ve Aral, 2011), sayı ve işlem kavramlarının kazandırılmasında ve bu kavramların desteklenmesinde önemli bir etkisinin olduğunu göstermiştir. Heathcote'a göre (2008), drama yaşamın pratiğidir ve öğrenciler canlandırdıkları kişinin hayatına girebilmeli, onlarmış gibi davranabilmelidir. Öğrenciler eğer "onlar olsalardı nasıl davranırlardı?" sorusuna cevap aramalıdır (Akt. Yahyaoğlu, 2015: 22). Böylelikle çocukların hayal gücü, empati gibi becerilerinin geliştirilmesi desteklenebilir. Bu nedendir ki yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanan ve uygulamaya konan 2005 MEB ilköğretim programıyla birlikte yaratıcı drama yöntemine daha fazla ağırlık verildiği görülmüştür (Aykaç ve Ulubeş, 2008)

Drama uygulaması konusunda öğretmen görüşlerine bakıldığında, öğretmenlerin çoğunun eğitim yetersizliği, materyal eksikliği, uygun ortamın olmayışı gibi nedenlerle kendilerini yetersiz buldukları ifade edilmiştir. Yapılmış çalışmalar incelendiğinde benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Stewig (1984) araştırmasının sonucunda öğretmenlerin dramayı nasıl uygulayacaklarına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadığını ve dramayla ilgili becerilerini geliştirmek için kurslar almaları gerektiğini saptamıştır. Öğretmenlere verilen hizmetçi eğitim süresinin kısa olması ve uygulamaların arttırılması gerektiği, öğretmen adaylarının ise fiziki mekân yetersizliğinden yakındıkları görülmüştür (Gürol, 2003). Çetingöz'ün (2012) öğretmen adaylarının drama yöntemini kullanma özyeterlikleri ile ilgili çalışmasında kız öğrencilerin özyeterlik düzeyinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yine dramayla ilgili pratik yapma süresinin arttırılması, kendine güvenen, donanımlı öğretmenlerin yetiştirilmesinde önemli bir bileşen olarak görülmektedir.

Değerler eğitiminde drama. Yapılan çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitiminde drama yöntemine sıklıkla yer verdikleri, drama yönteminin öğrenmeyi kalıcı kıldığı ve bu nedenle değerler gibi soyut kavramların somutlaştırılmasında drama yöntemini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Akinoğlu ve Akbaş (2010) yaptıkları çalışmada problem çözme stratejisi olarak drama uygulamalarının kavram öğrenmede daha etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Yalım'ın (2009) yaptığı deneysel çalışmada da, çocukların geometrik şekil ve sayı kavramlarını kazanmalarında drama yönteminin önemli derecede etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Akt. Kaya, Günay

ve Aydın, 2016). Katılımcıların çoğu değerler eğitiminde değerleri verirken drama yöntemine başvurduklarını, çocukların yaparak-yaşayarak, aktif bir katılımcı olarak daha hızlı ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirdiğini, dramanın öğrenmeyi eğlenceli hale getirdiğini belirtmişlerdir.

Kaya, Günay ve Aydın'ın (2016) değerler eğitiminde drama yönteminin kullanılmasının çocuğun farkındalık düzeyini artırmadaki etkisini inceledikleri çalışmalarında, deney ve kontrol gruplarının öntest ve sontest ortalamalarına bakılmıştır. Analiz sonuçlarında drama yöntemi ile işlenen dersler sonrasında çocukların belirlenen değerlere ilişkin farkındalıklarında %51'lik bir artış olurken, kontrol grubunda çocukların belirlenen değerlere ilişkin farkındalıklarında %21'lik bir artış görülmüştür. Bu durumda değerler eğitiminde drama yönteminin kullanılmasının oldukça etkili bir yöntem olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda değerler eğitiminde öğretmenlerin drama yöntemini kullanmaları oldukça faydalı görülmektedir.

Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitiminde drama yöntemini kullanma durumu ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan çalışma sonucunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Drama, okul öncesi dönem çocukları için faydalı bir etkinliktir. Dramanın çocuklara kazandırdığı özellikler dikkate alındığında öğretmenlerin drama çalışmalarına günlük planlarda daha fazla yer vermeleri gerektiği düşünülmektedir.
- Öğretmenler drama etkinliklerini planlayarak gerçekleştirmeye yönelmelidir.
- Okul öncesi öğretmenlerine drama konusunda yardımcı olmak amacıyla örnek drama planları geliştirilmelidir.
- Öğretmenlere dramayı planlama ve uygulama hakkında eğitimler verilmelidir.
- Drama etkinliklerinin ve ders planlarının yer aldığı dergi ve kitaplar hazırlanmalıdır.
- Değerler eğitimi gerekli görülmekte ve işlenmektedir. Değerler eğitimi uygulama planları ve yardımcı kaynaklar hazırlanmalıdır.
- Okul öncesinde değerler eğitiminin işlenişine ve drama etkinliklerinin uygulama süreçlerine yönelik araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Adıgüzel, Ö. (2013). *Eğitimde yaratıcı drama* (3.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Akar Vural, R., ve Somers, J. W. (2012). *Hümanist ilköğretim programları için ilköğretimde drama: Kuram ve uygulama* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akyol, A. K. (2003). Drama ve dramanın önemi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(2).
- Akyol, A. K. (2012). Okul öncesi eğitimde drama ve öğretmenin rolü. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 105-116.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda Değerler Eğitimi. *Eğitime Bakış*, Ankara, 6(18), 16-19.
- Aydın, M. Z., & Gürler, Ş. A. (2012). Okulda değerler eğitimi. *Ankara: Nobel Yayın Dağıtım*.
- Aykaç, N. ve Ulubey, Ö. (2008). Yaratıcı drama yöntemi ile yapılandırmacılık ilişkisinin 2005 MEB ilköğretim programlarında değerlendirilmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 3(6), 25-44.

- Balci, F. A. ve Yalpan Yelken, T. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin “değer” kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39: 81-90.
- Bayrakçı, M. (2007). Okulöncesinde yaratıcı drama etkinliklerinin iletişim becerilerinin gelişmesi üzerindeki etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars*.
- Bulut Pedük, Ş. ve Erdoğan, S. (2011). Okul öncesi eğitimde drama. İlköğretimde Drama, (Ed. Aysel Köksal Akyol). Kriter Yayınları. s. 164-180. İstanbul.
- Büyüköztürk, S., Kılıç Çakmak, E., Akgün, O. E., Karadeniz, S., ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye’deki uygulamaya bir bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(2).
- Enver, S. A. R. I. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 75-90.
- Eti, İ. (2010). Drama etkinliklerinin okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocukların sosyal becerileri üzerine etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fidan, N. K. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kurumsal Eğitim Bilim*, 2(2), 1-18.
- Genç, H. N. (2003). Eğitimde yaratıcı dramanın alınlanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24 (24), 197-205.
- Gürol, A. (2002). Okulöncesi eğitim öğretmenleri ile okulöncesi öğretmen adaylarının eğitimde dramaya ilişkin kendilerini yeterli bulma düzeylerinin belirlenmesi. *Yayımlanmamış doktora tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ*.
- Heathcote, D. (2008). Means and ends: history, drama and education for life. *Primary History*, 48, 6-7.
- İnan, H. Z. (2017). Okul öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programı. *Pegem Atıf İndeksi*, 1-24.
- Kluckhohn, C. (1951). *Values and value-orientations in the theory of action: An exploration in definition and classification*.
- Köksal, O. ve Tükel, A. (2016). Okul öncesi değerler eğitimine yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. Pegem Atıf İndeksi, North America, 18 Kasım 2017 tarihinde <http://www.pegemindex.net/index.php/Pati/article/view/978.605.3183563b2.033> adresinden erişilmiştir.
- Maslow, A. H., & Sönmez, H. K. (1996). *Dinler, değerler, doruk deneyimler*. Kuraldışı.
- McCaslin, N. (1981). Drama in education: Opportunity for social growth. *Drama in therapy*, 1, 333-345.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education. Revised and expanded from*. Jossey-Bass Publishers, 350 Sansome St, San Francisco, CA 94104.
- Milli Eğitim Bakanlığı İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü, Değerler Eğitimi Kılavuzu, 2012. <http://www.itugvo.k12.tr/2013-2014/pdf/mebdegerler.pdf> (04.07.19)
- Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2010/53 sayılı Genelge, Ankara, 2010.
- Ogelman, H. G. ve Sarıkaya, H. E. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: Denizli ili örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 81-100.
- San, İ. (1996). Eğitsel Yaratıcı Drama. *ASSITEJ Türkiye Merkezi Semineri*, 25-26.
- Seidman, I. (2013). *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences*. Teachers college press.
- Selimbhacoğlu, A. (2004). Drama ve ilköğretimde dramanın önemi. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Malatya*

- Sezer, T. (2008). Okul öncesi eğitimi alan beş yaş grubu çocuklara sayı ve işlem kavramlarını kazandırmada drama yönteminin etkisinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.*
- Stewig, J. W. (1984). Teacher's Perceptions of Creative Drama in the Elementary Classroom. *Children's Theatre Review*, 33(2), 27-29.
- Ulusoy, K., ve Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem A Akademi.
- Ulutaş, A. (2011). Okul öncesi dönemde drama ve oyunun önemi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 4 (6), 232-242.
- Uzgören, S. (2011). *Eğitimde drama uygulamaları: okulöncesi ve ilköğretimde*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Woolland, B. (2014). *Teaching primary drama*. Routledge.
- Yahyaoglu, Z. (2015). *Dramanın tarihsel gelişimi*. T. Erdoğan (Ed.) *Drama: okul öncesinden ilköğretime, kuramdan uygulamaya*. s: 22, Ankara: Eğiten Kitap.
- Yaşar, M. C. ve Aral, N. (2011). Türkiyede okul öncesinde drama alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(22), 70-90.
- <http://www.mbirekul.com/?p=172> değerler eğitiminde yöneticinin rolü erişim tarihi: 25.10.2017